

EVOLET

LA PROTECTORA DE LA FONT

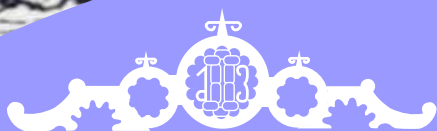
Una llegenda més antiga que la història escrita de Fraga.

Un temps on dos pobles conviuen en pau, un a cada costat del riu.

Lo riu era lo nexa, però també representava lo perill i les dificultats.

L'aigua era la vida i la lluita per tenir aigua de qualitat era constant.

L'actual camí de la Font es lo que queda d'aquelles gents... I també queda la font, que alguns anomenen "De les dones".

Pont de Ferro

Llegenda de

Joaquín Sallerás Clarió

EVOLET

LA PROTECTORA DE LA FONT

Ara ja fa molts anys, dos siglos al menos antes d'arribar los romanos, lo riu Cinca rapae les voretas d'un poblet que ja es die Fraga. A camins, les aigües pujaen molt, i venien ben brutes. Tant de brutes que no servien pa llevà-les a la boca.

D'on prenien l'aigua pa beure? Habitualment del riu, però quan les aigües venien brutes, les prenien d'alguns pous artesans o algunes basses.

Aquella petita vila de Fraga, ja en murs cap a la part del riu i per les costes, estae ben amunt d'un turonet, o al voltant d'una replaceta, precisament pa que no arrivessen los aiguats.

Pals que no ho sabeu, a l'altre costat de riu, al peu de l'actual Sant Simó, n'havia un altre poblet, que pareix que es die Ortivós. La proximidat al secà los fia cultivar blat i pasturar bestiar. Tenien bones sitjes als voltants d'Ortivós. Mentre que los de Fraga es dedicaen més a l'artesania del fang, de l'espart i de la llana.

Los pocs habitants de Fraga i de Artivós només tenien una manera de possas en contacte: crusar lo riu Cinca, ja fos per la glera o ja fos en barca. No eren poques les famílies que estaen emparentaes entre los dos viles, o les que s'intercanviaen productes, o se pagaen en monedes de plata fetes a Iltirta, la actual Lleida.

Vet astí, que lo dia del Solstici del Sol, lo riu va pujar tant i tant, que los de Fraga van alertar - encenent fogueres – pa que les veguessen los de Artivós, i paresen compte del perill que podien pendre, si volien baixar hasda Fraga.

En estos enrenous apareix la nostra protagonista, Evolet, una jove de Fraga, que havia anat a passar uns dies a Artivós, en uns parents de son pare. I claro, no podia tornar, al menos hasda que poguesen colocar barques al riu.

Lo riu baixae un altre camí ben brut. De tal manera, que comença a faltar aigua de boca. La jove Evolet, nom que volia dir "la que més brilla", se va aprestar a ajudar als de Fraga organitzant una quadrilla de fadrins que havien de traslladás hasda lo camí de la dreita del riu, i aplenar cantes de la Font milenaria, Font que mai dissae de manar aigua cristalina.

EVOLET

LA PROTECTORA DE LA FONT

En poques hores, al costat de la Font van rodejar a la jove Evolet més de 20 persones, totes aplenant cantes d'aigua, i preparant-se pa trasllada'ls portar-los a d'alt de cap, o al hombro; i així hasda la vora del riu mentres tornaen a enganxar alguna barca. En barca van pasar l'aigua de la Font hasda lo peu de la costeta que entrae a un Barranc. La senda del Barranc pujae directament al centro de Fraga, a una placeta on celebraen reunions, les festes i lo mercat.

Los noms de fragatins i artivosencs d'aquelles época eren una mica rarets pa nosaltros, com: Abiner, Brayan, Dizan, Alorindui, Ana, Balcebé, Culpú, Eiquebor, Indíbil, Nisunin, Aunin, Orison, o Tarsino. Pos bé, tots ells se van aprestar ajudar a desgarregar i traslladar cantes per tota les cases de Fraga. La gent s'aidae molt en aquella época.

Peró tornem a l'aigua del camí de la Font, a la dreita del riu. Pals habitants de Fraga la Font va pendre fama de que eren aigües de propiedats curatives; a més, mai ningú l'havia trovat tant bona. La jove Evolet va guanyar en bellesa i en prestigi, hasda lo punt de vullger-la fer sacerdotisa del Sol i de l'Aigua, per les bones qualidats que estae demostrant.

Però, qué enrenou no se va crear a Fraga un dia, quan Culpú, un jove del poblet de Artivós, admirador de la fragatina Evolet, al veure que ésta no li fie cas, pa fer-la enrabiari, va anar una maitinae al camí la Font, i la va taponar en pedres, perquè sabia el grant respete que Evolet tenia a n'aquell aigua. De nou, Evolet va organitzar en tota la seua colla una peregrinació a la Font, i allí, entre tots los xics i xiques van traure lo tap, i van fer còrrer de nou l'aigua cristalina. Después de ballar en corro, mentres cantaen una cançó molt rítmica, van fer entre tots com un monument, amontonant pedres, –al estil dels “amilladoiros” gallegos. Evolet va aprofitar pa arroplegar unes herbes Verbena, de color rosàci, i va demanar que es frotessen les mans tots los que havien tocat pedres, perquè se'ls s'hi possaria la pella fina.

Anys después, pal Soltici d'estiu, tornaen la gent a la Font, on se trovaen plantaes flors de verbena; i a més de beure l'aigua cristalina, podia observar lo monument de pedres que recordae que s'havia de respetar la Font que la jove Evolet de Fraga va protegir durant tota la seua vida.

Joaquin Salleras Clarió